

FRATS I CAMPS

Adéu a l'home subterrani

El 3 de juny passat, a l'Alcúdia (Ribera Alta), i a punt de complir 102 anys, ens deixava Josep Lluís Bausset i Ciscar, farmacèutic i professor, polític i activista compromès amb la llengua catalana. Reproduïm un extracte de l'entrevista que l'any 2009, ACPV publicava a la seva revista.

“Bausset és un personatge subterrani dels més admirables del País Valencià, i jo en done fe.”

—[Somriu.] Això ho va escriure Joan Fuster sense que jo ho sabera. És que era íntim amic meu. L'any 51 va publicar una xicoteta edició que duia per títol *Va morir tan bella* (tret de la poesia de Ventura Gassol que després continua “que mai ningú no la gosà enterrar”), amb cinc sonets: el primer, dedicat a Sanchis Guarner; el segon, a mi; el tercer i el quart a Vicenç Riera Llorca i a Agustí Bartra, que estaven en l'exili;

i el cinquè, que era un prec per a Catalunya (“deu-li la vostra mà i la llibertat”, demanava, encara que la censura li ho va fer canviar i hi va posar “claredat”), el va dedicar “A tots”. En fi. Que comptara amb mi per a aquell recull de poemes em va omplir de satisfacció. Era molt amic meu. Molt. Molt.

—**Quan hi féreu coneixença?**

—Ell estudiava dret a València, els anys 40, i vivia a la mateixa pensió que jo, on li dèiem “el Mut”: és que no parlava gens!

—**A la famosa “pensió clorofil·la” [anomenada així per la poca**

carn que deien que els donaven per a menjar]...

—Sí. Jo tenia per costum anar a les llibreries de segona mà del carrer de la Nau, allà propet de la universitat, i un dia ens hi trobàrem: ell estava també buscant llibres en valencià i fèrem amistat. Vingué també a la tertúlia que fèiem el dilluns (era el dia del concert de la Societat Fiharmònica i ho aprofitàvem). Parlàvem de tot un poc: de nacionalisme, d'antifranquisme... En tot cas, eixa amistat amb Joan Fuster va durar fins al final.

—**Per què us deia que éreu un nacionalista subterrani?**

—Perquè anava a tots els actes però no volia figurar enlloc. Jo, saps?, sóc enemic de la fotografia; sempre he procurat no retratar-me. Avui, en general, la gent vol eixir en fotografia o a la premsa, a la televisió o en revistes, el que siga. I els que són a la segona fila estiren el coll per a eixir-hi. Jo, no. No m'he negat mai a res, però sempre he procurat ser als llocs donant la primera fila als altres.

—**Heu fet i impulsat activitats ben diverses.**

—Cap a l'any 52 vaig estar en una emissora de ràdio de Guadassuar: hi anava amb bicicleta, no cobrava res i hi parlava d'agricultura... en valencià. Fins que un dia el director em portà una carta que havien rebut del governador dient que sabien que s'emetia un programa en valencià i que (m'ho sé de memòria) “no en balde hemos pasado tres años de lucha para que ahora podamos permitir ciertas resurrecciones que puedan poner en peligro la unidad de la patria”. Aquell dia van fer que traduïra el programa al castellà. Ja no hi vaig tornar mai més.

—**El vostre compromís amb la llengua us va portar a fer classes de català...**

—...Des del 1948 o 49, sí. Em venien a buscar i fèiem les classes a Benimodo, a Carlet, a Alberic... allà on calguera. Era clandestí, és clar [un altre somriure]. Després, quan es formà Acció Cultural (jo hi estic des del començament, eh?), ho comunicava i em donaven els certificats per als alumnes.

—**Quan vàreu prendre consciència de país, senyor Bausset?**

—Doncs estudiant farmàcia a Madrid, ja veus quines coses. Hi havia uns quants amics valencians, provinents tots de l'acadèmia Cavanilles, però eren de família rica, i estaven en pensions riques o en hotels. Jo m'estava en una pensió pobreta i allà un dia vaig conèixer dos estudiants bascos. Els vaig sentir que parlaven en basc. “Clar”, em van dir, “perquè és la nostra llengua; ho fem tot en basc: la missa, tot”. I em van fer sentir que realment volien la seva terra i que nosaltres... pse. Quan vaig venir a València, en acabar la carrera, em vaig fer del Centre d'Actuació

Josep Miquel
Bausset

La dignitat de Bausset

Home de principis, honest, amable i afable, ferm i insubornable, compromès amb les llibertats i la dignitat nacional del País Valencià, mon pare ha tingut una vida llarga i fecunda. I, sobretot, una vida discreta, senzilla, *subterrània!*

El pare ha estat per a nosaltres, els fills, un exemple de rectitud, d'honestetat, de civisme, d'integritat! I, sense pretendre-ho, ha estat també un referent, un símbol, un mestre per a tanta i tanta gent que ha vist en ell un maulet. Un autèntic maulet, compromès (com ha recordat el bon amic Eliseu Climent) amb totes aquelles tasques que ajudaren a vertebrar el nostre país: les revistes *El Temps* i *Saó*, la Universitat, els Premis Octubre, Acció Cultural del País Valencià i abans el Secretariat (en aquell pis del carrer de Moratín de València), el Llibre del Poble de Déu, la Tertúlia del dilluns, la Societat Coral El Micalet, la Fundació Huguet, les campanyes Carles Salvador, la Fundació Ausiàs March, els casals Jaume I, la Federació d'Escoles en Valencià i les Trobades, els repetidors de TV3, el trinquet i el joc de pilota...

Com ha dit el bon amic Santi Vallès, mon pare ens ha ajudat a viure com a valencians. I a afrontar el futur amb esperança.

Fa uns quants anys, amb un pessimisme fruit dels entrebancs que els valencians rebem de part d'aquells que haurien de protegir la nostra cultura (i no ho fan!) deia que la llengua i la pilota s'acabarien en dues generacions! Però aviat va canviar d'opinió quan veí la tasca dels mestres! “Els salvaran el

“Sense pretendre-ho, ha estat un referent, un símbol, un mestre per a tanta i tanta gent que ha vist en ell un maulet”

país”, deia! Perquè els mestres, a diferència d'aquells que els menyspreen titllant-los de *talibans*, són realment els qui continuen sembrant llavors de llibertat, de respecte, de tolerància, d'amor a la llengua i al país!

Rosa Diranzo, ex-alumna de mon pare i ara mestra, deia referint-se a ell: “Explicuem allò que sabem, però ensenyem allò que som.” I mon pare ens va donar allò que era.

Home bo i just, mon pare ha estat l'honor de tots els qui compartim la causa i el somni d'un País Valencià digne, lliure, obert i a l'avantguarda de la llibertat. Mon pare, amb actituds modestes i senzilles, però fermes alhora, ens ha impregnat de conviccions, no tan sols amb paraules, sinó sobretot amb la seua fidelitat i el seu patriotisme exemplar.

Home admirable, la seua vida digna, coherent i honesta fins a la fi, ens és un estímul i un camí en la llarga lluita per al redreçament nacional dels valencians. Com a referent democràtic, el seu treball i la llavor fecunda que ha anat sembrant des dels temps més foscos del franquisme, de segur que germinarà en nous fruits de llibertat i de progrés.

Com que la seua vida ha estat llarga i fecunda, per a fer broma ma mare solia dir-li: quan et mores posarem una esquila que diga: “¡Ha muerto a los 100 años, pero ha vivido 200!” I ell, amb eixa punta d'ironia que tenia, contestava: “Sí, però en valencià!”

I és que mon pare sempre ha respirat en valencià! I ha estat així com ens ha ensenyat també a respirar, a viure i a veure-ho tot, en valencià.

El record i l'exemple de Bausset no és només un record i un exemple per a les meues germanes i per a mi. Bausset és de tots aquells que ens estimem el país. Per això el portem al cor, com ho vaig comprovar el dia del seu enterrament. I aquells que portem al cor no moren mai! La carn mor, sí, però l'amor no passa mai!

La senyera sobre les seues despulles i les senyeres, amb un crespó negre, als balcons de l'Alcúdia, ens recorden el seu compromís per la llibertat. I també el nostre, per tal de continuar la seua tasca d'eixamplar el camí que ell va obrir i que nosaltres volem continuar eixamplant més i més, perquè el nostre país siga més lliure.

Valencianista. I això ja no ha variat des d'aquell temps.

—**No tothom ho pot dir, això...**

—Jo era íntim amic de Casp i d'Adlert, per exemple. Pensa que quan a Casp li donaren la Flor Natural als Jocs Florals de Perpinyà, li férem un sopar d'adhesió, en un bar de Russafa, a València. En acabar, com que era la vespra del 9 d'Octubre, anàrem al Parterre, a l'estàtua de Jaume I. En fi, després, quan van canviar, els vaig retirar la salutació. El que van tenir amb Fuster va ser enveja: es pensaven que Fuster seria un pollet i ells, la gallina. Però quan ell va volar no ho van poder suportar. Després del que van fer, jo, de Casp, ja no en vaig voler saber mai més res. Res.

—**Les vostres activitats, ja des dels anys 30, varen ser sempre intenses.**

—Comprava les revistes que es feien, *Acció* o aquella altra, *El Camí*, i ho repartia ací en el poble. Aleshores em deien "sant Josep", per la bona obra! A l'Alcúdia creàrem l'Agrupació Valencianista la Senyera: ens reuníem cada setmana, fèiem una biblioteca i anàvem a tots els aplecs i excursions: a Vallada, a Moixent, a Ontinyent, a Alfarb.... Però cal tenir present el que em va dir en un aplec un amic de Carcaixent: "Xe, Bausset, estic molt content perquè ací hi ha gent que no coneixem!" La veritat és que érem quatre.

—**Però us fèieu sentir.**

—Recorde que un dia anàrem a un míting que feia la Unió Republicana de Blasco, a Alzira: volien que pujàrem a l'escenari amb ells, però ens col·locàrem al galliner. I resulta que començaren a parlar en castellà i a demanar l'autonomia... provincial! De seguida ens n'anàrem, fent soroll, amb la bandera i tot. En fi... ací a l'Alcúdia cada 9 d'Octubre posàvem una corona de lloret al carrer de Jaume I. [Fa una pausa i continua, somrient.] L'alcalde era franquista, és clar, però no feia res; devia pen-

Una imatge distesa amb Joan Fuster: "Eixa amistat –ens explicava Josep-Lluís Bausset– va durar fins al final."

sar que, al capdavant, com que era per a un rei... També posàrem les manisetes amb els noms dels carrers: les vaig encomanar a una casa que hi havia al carrer de l'Ambaixador Vic, i allà van quedar posades: el carrer de l'Estació i el carrer de Sant Roc, el de Sant Miquel... Totes en català. És clar que ací a l'ajuntament sempre hi ha hagut molt de substrat valencianista.

—**També signàreu les Normes de Castelló...**

—Bé, cal aclarir-ho, això. Quan acabí la carrera de Farmàcia, l'any 31, i vaig fer el servei militar, vaig decidir fer-me practicant, com era mon pare. Quan estudiava –per lliure– ciències químiques a València, vaig fer amistat amb els de l'Agrupació Valencianista Escolar. Com que dels set o vuit que érem jo era l'únic que estudiava ciències, me'n feren delegat. I ens sumàrem a les Normes.

Va ser molt important, allò. Ens hi adherírem tots. Aleshores la gent que era valencianista hi estava tota d'acord: sabíem que les normes de l'Institut d'Estudis Catalans eren les que valien, perquè som la mateixa llengua. No hi havia ties maries ni res: érem molt poquets, però tots hi estàvem d'acord. Tots.

—**Quines aspiracions hi havia en aquell valencianisme primerenc?**

—Els més vells eren de Teodor Llorente, de la Renaixença únicament literària, però nosaltres ja volíem també alguna cosa social. En tot cas, hi havia l'Agrupació Valencianista Republicana –jo també n'era soci–, Acció Nacionalista Valenciana –que era més de dreta–, el Centre d'Actuació Valencianista de Joaquim Reig... però tots teníem interès a augmentar la casa nacionalista.

—**I al jovent, senyor Bausset, què li dieu, avui?**

—Que coneguen la història. I si la coneixen bé, això serà prou perquè sàpiguen qui són i quina és la seua terra.

"Anava a tots els actes però no volia figurar enlloc. Jo, saps?, sempre he procurat no retratar-me"

Núria Cadenes